

ФИЛОЛОГИЯ ИЛИМДЕРИ
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ
PHILOLOGICAL SCIENCES

Каролова А.М.

АКЫНДЫН КӨРКӨМ ТАБЫЛГАСЫ

Каролова А.М.

ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ НАХОДКИ ПОЭТА

A.M. Karolova

THE ARTISTIC FINDS OF THE POET

УДК: 82-1/-29

Бул макалада Ысык-Көл облусунун Жети-Өгүз районундагы Ак-Терек айылынын кулуну. Кусейин Карасаев атындагы Бишкек гуманитардык университетинин Кыргыз филология факультетинин бүткөн. “Таланттар таймашы” конкурсунун жеңүүчүсү. 2013-жылдын “Мыкты жаш акыны” наамынын ээси. “Калемгер” адабий клубунун мүчөсү. Жаш акын-Бердибек Жамгырчиевдин 2014-жылы “Улуу тоолор” басмасынын чыккан “Жүрөктө калган бир ысым” аталышындагы тунгуч ыр жыйнагы жана анда топтолгон акындын бүткөс темага айланган мааниси терең махабат, сүйүү, ашыктык, табият, чындык, Ата-Журт, Мекен, эне, Ысык-Көл ошондой эле карапайым калктын кайгы-касиретин, азабы менен тозогун, улуттун уңгусу болгон улуу тилибиз, санаага салган саясат тууралуу ар-намысты козгогон атуулдук ырлары, жылмаюу тартуулаган тамашалуу ырлары талдоого алынды.

Негизги сөздөр: акындык өнөр, мүнөз, жашоо-шарт, ыр, поэзия, сезим, саясат, байланыш.

В данном статье выходец Иссык-Кульской области Джети-Огузского района села Ак-Терек, окончивший Бишкекский гуманитарный университет имени Кусейина Карасаева, победитель конкурса “Таланттар таймашы” обладатель звания “Лучший молодой поэт” 2013 года, член литературного клуба “Калемгер”. Проанализированы произведения молодого поэта-Бердибека Жамгырчиева изданный издательством 2014 “Улуу тоолор” название “Имя оставшееся в сердце”, сборник прозрачных песен ставший для поэта незавершенной темой и накопленной в нем глубокий смысл любовь, открытость, природа, истина, Отчизна, Родина, мать, Иссык-Куль, а также страдания простого народа, наказание и заключение, великий язык ставший голосом нации, затрагивающие честь и достоинства патриотические произведения о промышленной политике.

Ключевые слова: поэтическое искусство, характер, жизнь, стихи, поэзия, чувства, политика, связь.

In this article the native Issyk-Kul region, Jety-Ogyz district the village of Ak-Terek, who graduated from Bishkek Humanities University named after Kusein Karasaev, the winner

of the contest “Таланттар таймашы”, holder of the title “Best young poet” in 2013, a member of the literary club “Kalemger”. Analyzed The songs of the young poet-Berdibek Zhamgyrchiev published by the publishing house “Улуу тоолор” in 2014 the name “The name remaining in the heart”, a collection of songs which became transparent for the poet, unfinished theme and accumulated in it a deep sense of love, openness, nature, truth, motherland, homeland, mother, Issyk-Kul, as well as the suffering of the common people, punishment and imprisonment, the great language which has become the voice of the nation, affecting the honor and dignity of patriotic songs about industrial policy.

Key words: poetic art, character, life, poems, poetry, feelings, politics, communication.

Адам жашоосунун күнүмдүк турмушунда болуп жаткан ар кандай кубаныч-кайгы, алды кызык арты армандуу өмүр, ийгиликтер, жетишкендиктер, кусалык, сагынуу сыяктуу жан дүйнөнү дүрбөлөнгө салып ой туюмубузду ээлеген, жан дүйнө сезимдерин кыргыз эли тээ абалтан ырга салып, жамактап сезимдерин жеткирип жакшылыкты да, жамандыкты да ыр менен билдирип келгени баарыбызга маалым. Ал эми адам өмүрүндө поэзиянын кандай мааниси бар экенин жана поэзия деген өзү эмне экенин Белинский төмөнкүдөй шыктанып айткан: “Поэзия-турмуштун даамы менен ширеси, кайнап бышкан чүйгүнү. Поэзия бакчада кулпурган атыр гүлүн сүрөттөбөйт, анын одоно заттык жактарын ыргытып жиберип, аңкыган жытын, кооз кубулган боёгун алат да, ушулардан жаратылыштагылардан да кооз өзүнүн атыр гүлүн жасайт”. Анын сыңары акын жашоонун миң сырдуу көрүнүшүн, көркөм чеберчилик менен түркүн түстүү боёкторго салып, окурманга жандуу кылып жеткирип берген-талант. Ошондой оргуштаган талаттарыбыздан уучубуз кур эместигин “Таланттар таймашы” конкурсунун жеңүүчүсү, 2013-жылдын “Мыкты жаш акын” наамынын ээси, жаш акын - Бердибек Жамгырчиевдин “Жүрөктө калган бир ысым” деген ыр жыйнагынан

байкаса болот. Акындын бул тунгуч ыр жыйнагын окуп отуруп, С.Жигитовдун "Художниктин ички дүйнөсү бай, таза, бийик мазмундуу келсе, ал өзү доордун зымыраган чабыты менен тең барабар канат кага алса, ошондо гана чын пейилден берилип жана күйүп-бышып чыгарма жазуу ойдогудай натыйжага алып келиши мүмкүн" деген оюнун чындыгы бар экенин түшүнсө болот. Себеби, Б.Жамгырчиевдин жыйнактагы Ата Мекен, өмүр, күйүттүү ырлар, сүйүү ырлары сезимге таасир калтырып, жүрөктү козгобой койбойт. Акындын ырларын окуп отуруп анда башкаларга окшобогон оригиналдуулук, көркөм-эстетикалык табылгалуулук, кандай нерсени, кайсы нерсени сүрөттөбөсүн анын майын чыгарып, жан дүйнөңдү тазартып, жаңы сезим-туюмдарды жараткан ырларында өзүнүн стили бар акын экенин баамдасак болот. Анын ар бир ыры, ар бир сабы бышып жетилген. Ал жөнөкөй уйкашып эле калсын деген бош саптарды жазбайт. Ал дүйнөнү түркүн образдар менен, түркүн боёктор менен кыял чабыты менен, агынан жарылып, болгонун болгондой, турмушту кандай туйса дал ошондой табигый чагылдырат. Сөзүбүз куру болбош үчүн анын "Мен кыргызмын" ырын асак:

Мен кыргызмын, кыргыз деген жаным бар,
Көкүрөктө намысым бар, арым бар.
Алп Манастын учкунунан тутанган,
Жүрөгүмдө өчпөй турган жалын бар, мында
акын улуттун патриоту экендигин айгинелеп,
"Мен кыргызмын намысымды бербеген,
Мен кыргызмын таза жерди жердеген.
Бүркүт сындуу бийиктикте шаңшыган,
Мен кыргызмын кыргыз деген эл менен" (86-бет), деп кыргыз элинин бийиктигин көтөрүп, Кыргызтандын кереметтүү жер экенин даңазалап, сукта-наарлык жердин кулуну экенине сыймыктанган кыргыз уулу экенинен кабар берет. Бул жагынан алганда жаш акын да башка алп акындар Ш.Дүйшеев, А.Өмүркановдордун жолун улап, замандаш болуп, ушул учурдагы кыргыз элиндеги оор турмушту, мекенге кайдыгер карап жаткандыгыбызды баса белгилеп жаткандыгы үндөш десек болот. Алсак, Ш.Дүйшеевдин "Арабадагы ыр" китебинин "Кайдыгерлик" деген бөлүмүндө "Партия менен сүйлөшүү", "Кыргызбай менен Кыргызгүлдүн баяны", "Кыянаттык", "Кел, сүйлөшөлү" деп жалаң жашоонун оош-кыйышы, оомал-төкмөлү баяндалса, Б.Жамгырчиевдин "Мекен" бөлүмүндө да, "Мен кыргызмын", "Биз султанбыз", "Жүрөгүбүз кыргызстан", "Кыргыз сүрү", "Алыска кеткен бүркүттөр", "Кыргызстан жалпыбыздын үйүбүз күйүт күчөгөндө", "Ата-Журттан уялуучу күн келди", "Саясий өлүктөргө" деп мекен үчүн күйүп жанып, турмуш чындыгын реалдуу чагылдырып,

турмуштун көйгөйлүү маселелерин образдуу, көркөм ачып берген.

Ал эми улутту улут кылып сактап турган тили эмеспи, мына ошол, учурда бааланбай келе жаткан тилибизди ого бетер артка тартып жаткан өздөн чыккан жаттарга башкача айтканда кыргызча такалып сүйлөгөн киргиздерге: "кыргызча такалып сүйлөгөнчө дудукча эле колду жаңсап кеткен жакшы" экенин "Киргиз тил" ырында ачык салыштырган,

Өз тилине өч болуп түнөктөгү,
Өзбек, орус тилдерин сүйөт көбү.
Ичкериден бузулган сүт сыяктуу,
Ирип турат улуу тил жүрөктөгү.
Көзүн жумуп, ойлонбой оозун аччу,
Көп кыргызды онтогон оору басты.
Киргиздердин такалган сүйлөмүнөн,
Кол жаңсаган дудуктун жообу жакшы (99-бет).

Буга үндөш Ш.Дүйшеевдин да "Эне тилин унуткандар" ыры эл тарабынан жогору бааланып, учурда окурмандардын жүрөгүнөн түнөк тапты. Жогорудагы эки акын тең эне тил темасында күн артып көйгөйлүү маселеге айланып бара жаткандыгына тынчсызданышкан.

Ошондой эле дүйнөнүн түркүгү, үйдүн куту энелер эмеспи. Андыктан, калем кармаган ар бир инсан бул темадан аттап өтпөсө керек. Бала кандай күнгө туш болбосун ошону колдоп, кубаттап түз жолду көрсөтүп, багыт берүүчү жана бул дүйнөдө ападан башка чын дилинен күйө турган адам жок экенин белгилеп, бирок ошол асыл зат энелерге күнүмдүк көр оокаттын айынан көңүл толгудай ыраазычылык билдире албай жаткандыгын бир чети моюнга алса, бир чети убакыттын тардыгына өкүнүп, ошол көр дүйнө апалардан ыйыкпы деген суроону койгон,

Апакем, таянаарым, асылзатым,
Адашпас жол көрсөтөөр акылдашым.
Ойлонсом тең айланып карегимде,
Оорусам карыш жылбай кашымдасың.
Таш ойлор таптак мээге такалганда,
Табалбай эч бир шылтоо жасаганга.
Ыңгайсыз отко салчу бир ой келди,
Ыйыкпы көр дүнүйө апамдан да...?

Кайсы гана учурду албайлы "Заман" темасы актуалдуулугун жоготпой келет. "Замана" темасынын башында турган Калыгулдун "Акыр заман", Арстанбектин "Тар заман", Алдаш Молдонун "Хал заман", Молдо Кылычтын "Зар заманы" ар бири өз мезгилинин оорчулугун, күнгөй-тескейин, элдин наркнасилин, адеп-ахлактын бузулушун баяндаса, ушуларга үндөш эле азыркы учурдун көйгөйлүн А.Өмүрканов "Эртенкини ойлоп" деген ырында,

"Жулган жулуп жумурткадай семирди,
Пара алгандар басып жүрөт көңүлдүү.
Бардыгынан кайырчылар көбөйүп,
Карапайым калк кайгыга чөмүлдү.
Кабагы элдин күндө бүркөө, күндө суз,
Улам катуу муундуруп куу турмуш.

"Тар заман" деп, "Зар заман" деп жүрчү элек, жок заманга, бок заманга болдук туш", деп тынчсызданса, топ жарып чыккан таланттуу акын өз доорунун экономикалык-саясий турмушундагы орчундуу белгилерди кыраакы баамдап, "Арсыз заман" ырында,

Адамдагы асылдык жерге сиңип,
Каптап барат ааламды пенденилик.

Башаламан турмуштан башын катып,

Жийиркенип жаткансыйт жер бекинип, (171-бет), деп башаламан турмушту баштан өткөрүп жатканыбызды нечен жылдардан бери сакталып келген наркыбыз кетип, салт-санаабыз сакталбай жада калса каадалуу акылман карыялар жок болуп калыстыктан тайган карылар жана башка замандын теңсиздиги өкүм сүрүп турганын сүрөттөйт.

Ал эми акындын аалам сырларына да кайдыгер эмес экенин анын "Жаз ырлары" деген бөлүмүнөн көрсөк болот. Жыл мезгилдеринин ар бири өзүнчө керемет. Мына ошол керемет мезгилдердин бири-жаз. Жазында бардык нерсе жаңыланат, жашарат. Аны акындын "Сезчи эркем ааламга жаз келгенин", "Кечиккен жаз", "Жаз деми", "Жаздын шаңы", "Бактылуу жазым", "Жазды сүйөм" ырларын окуп туйсак болот. Ошондой эле, ыш мезилине байланыштуу да "Декабрдын кечинде", "Ак карга арзуу", "Аппак карым" ырларында да кыштын кереметин сүрөттөгөн.

Жаратылыш бул көргөн көздү таңдандырган, суктандырган кереметтүү көрүнүш. Аны көз алдыга жандуу сымал сүрөткө тартып, адамдын ички сезимин козготуу, поэтикалык дарамети күчтүү адамдын колуна гана келчү иш. Жаратылышты жаратылыш сырын билген, туйган гана сезими күчтүү, ой туюму бийик адам гана сүрөттөй алат. Ал ушул тирүүлүктүн, тиричиликтин кадырын билет. Мына ошодой пейзаждык лириканын туу чокусу акындын Ысык-Көл темасындагы ырларынан көрүнөт,

Ай нурун шуру сымал төгүп түндө,
Ах, чиркин поэзия көл үстүндө.

Агарат ак толкундар кереметтүү,
Окшошуп жаңы ачылган өрүк гүлгө (222-бет).

Жашоомдо сырдаш жоктур бир өзүндөй,
Тереңиң сулуу кыздын мүнөзүндөй.

Агылган алтын сымал толкундарың,
Сезилет апакемдин жүрөгүндөй (221-бет).

Акын жалаң эле Ата Мекен, жаратылыш жөнүндө эле эмес, ал өзүн пародия жанрында да бир нече жоон топ ырларын жараткан. Анын "Тамашалуу ырлар" бөлүмүндө "Башка чыкпа эмитен", "Көлөкө

айымдар", "Чүйскийде", "Ишенем", "Быкшыган сезим", "Шайтан сезим", "Саясий сүйүү", "Эми "чачтар" тууралуу", "Акын мурундар", "Жазма акындарга пародия" жогорудагы ырларынын тематикасынан эле ыр эмне тууралуу болоорун байкоого болот.

Акындын махабат, сүйүү темасындагы ырларына келсек, мында акындын сүйүү сезимин жогору баалаган инсан экенин баамдайбыз. Анын сүйүү ырлары философиялык ой жүгүртүүлөр менен ширелип, терең мазмундуулугу окурманды өзүнө тартып, жан дүйнөсүн байгытып түйшөлтөт. Окурман анын селкиге болгон ашыктыгын окуп отуруп сулуулукка, аруулукка, назиктикке аны менен кошо ашык болот.

Жашоо кызык сүйүү сырын тапканга,

Сүйүү-жарык кечте дагы ак таңда.

Бир тынымга тыншап тураар жер жүзү,

Жүрөк жалгыз сендеп согуп жатканда...(25-бет).

Карап турсаң бүт оюнду алчудай,

Кандай гана кереметтүү ай чырай.

Жанды эритет каректерин мөлтүрөп,

Жалбыракка конуп калган тамчыдай. (33-бет).

Ал эми акындын ыр жыйнагын окуп отуруп "Ажырашкандарга жана ажырашуучуларга" ошондой эле "Аялын жалаң кыз төрөйсүң деп сабаган маңкурт эркектерге" деген кызыктуу аталыштагы ырларына көзүң түшпөй койбойт, чындыгында эле жашоодо мындай көрүнүштөр болбой койбойт. Ал эми ушул элде болуп жаткан көйгөйлүү ушул эки маселени акын ток этеринен ачык айкын тайманбастан баса белгилеп өз пикирин билгизип кеткен, маселен,

Санаага толгон караңгы чакта,

Сабырың менен жаранды чапта.

Ойлонбой кыйган дарактай кылбай,

Ортодо турган балаңды сакта.

Эки жуп бирин нак кошотош керек,

Баталуу болуп бак топтош керек.

Бир жүрүп саткан душмандай болуп,

Ажыраш үчүн баш кошпош керек (194-бет).

Кыз деген аруузат, асыл да,

Кыздарды жээрип сен асылба.

Эшектей мээнди бүт төгүп,

Эртерээк алмаштыр акылга.

Кууратпай гүл сымал аялды,

Кудайдан тиленип күт эңсеп.

Төрөлсүн татына перилер,

Төрөлбөй сага окшоп ит эркек... (195-бет).

Бул акындын тунгуч ыр жыйнагы болсо дагы жыйнактагы ар бир ыр бышып жетилген, анын себебин, акын-сүрөткердик шыгы, ошондой эле сезим-туюмунун күчтүүлүгү ага кошумча акындын туулуп-өскөн жери анын кооз керемети, айыл турмушу,

Ысык-Көлдүн кооздугу, көркөмдүгү анын аруу сезимдерин ойготсо керек деген ойго калтырат. Акын чындыгында мактоого аларлык маш акын экенин ырын окуган ар бир окурман баалайт. Акын бул ыр жыйнагында жаңы көркөм сөз каражаттарын табууда азыркы жаш акындардын ичинен сап башында турат. Анын ырланында ыгы жок кооздук жок, ал табигый реалдуу жашоо чындыгын болгонун болгондой көрсөтүүгө аракеттенген. Ошондуктан, анын ырлары окурманга тез жетип, анын жан дүйнөсүнө сүңгүп кирип, өздүк көз караштар менен ыкчам жуурулушуп кетет. Б.Жамгырчиев акын-сүрөткер катары чебер экени байкалып турат, балким ал башка тилден бизге котормо алып келсе да мыкты жеткирет деген ойдобуз жана күтөбүз.

Адабияттар:

1. Борбугулов М. Адабият теориясы. - Б., 1996. - 552 б.
2. Жигитов С. Ырлар жана жылдар. - Ф., 1972. - 180 б.
3. Жигитов С. Кечээкинин сабактары, бүгүнкүнүн талаптары. - Ф., 1991. - 248 б.
4. Жигитов С. 20-жылдардагы кыргыз адабияты. - Фрунзе, 1984. - 158 б.
5. Исаева С. Азыркы кыргыз поэзиясы тууралуу этюддар. - Б., 2013. - 206 б.
6. Жамгырчиев Б. Жүрөктө калган бир ысым. - Б., 2014. - 252 б.
7. Шейшенбаева А. Акындар поэзиясы коомду таанып билүүнүн булагы катары. Наука, новые технологии и инновации кыргызстана №1, 2016. - Б., 150-152-бб.